

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2023-4(34)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашій Україні

Випуск 4(34)

2023

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея
докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 4(34) 2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics", Series
"Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 4(34) 2023

Kiev – 2023

Наукові перспективи: журнал. 2023. № 4(34) 2023. С.603

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 26.04.2023, № 6/4-23)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня No15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор президії громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління». Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, проректор Національного авіаційного університету, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Федоренко Владислав Леонідович — доктор юридичних наук, професор, DrHb - доктор хабілітований наук правничих (Польська академія наук), Заслужений юрист України, Заступник директора - завідувач Київського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Держаного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан);

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Бурик Зоряна Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна);

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташіца в Пілі (м. Піла, Польща);

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна);

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Гвожджевiч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменникова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гечбаія Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.С. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна);

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна);

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна);

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна);

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна);

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);

Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна);

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія);

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна);

Носирєв Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна);

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна);

Пархоменко-Кучевіч Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна);

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна);

Стовба Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юрївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна);

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна);

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна);

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна);

Шаповалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна);

Якимчук Аліна Юрївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна);

Яковичька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2023

© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2023

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2023

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2023

- Григорук А.А., Литвин Л.М.** **215**
РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
- Коркуна І.І., Мацюк С.П., Гринів М.М.** **223**
МУНІЦИПАЛЬНІ ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
- Красношарпа В.В., Захаров Н.В.** **234**
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ
- Лихолат С.М., Воробель Н.В.** **249**
МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ ЯК ОСНОВА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
- Макурін А.А., Шагоян С.М., Белопольський М.Г.** **259**
СУЧАСНИЙ СТАН КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ
- Мушеник І.М., Чорнобай Л.М.** **269**
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА : ДОСВІД ЄС
- Павлова В.А., Горбань С.Ф., Біленко О.В.** **279**
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ
- Попова М.О., Арестов С.В., Шуптар-Поривасєва Н.Й., Андрущенко О.С.** **291**
ОЦІНКА ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СТАЛІСТЬ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
- Решетова Г.І., Решетов С.О.** **305**
ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН
- Сидорук А.В., Бортников Є.Г.** **320**
БРЕНД ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

УДК 338.245

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4\(34\)-215-222](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222)

Григорук Анатолій Ананійович, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії та суспільних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46000, <https://orcid.org/0000-0003-4200-4440>

Литвин Любов Мирославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46000, <https://orcid.org/0000-0003-3850-6587>

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті розкриті особливості розвитку економіки України в умовах воєнного стану. Встановлено, що з 2014 року економіка України функціонувала в умовах гібридної війни між країною-агресором та Україною та демонструвала відносну стабільність, швидко переходячи від фази кризи до фази відновного зростання. З'ясовано, що з 2021 року до початку 2022 року економіка переживала наслідки триваючої пандемії COVID-19 і була ще більше ослаблена пандемією, не оговтавшись повністю від шоку гібридної війни, розв'язаної країною-агресором в 2014 році. В результаті повномасштабної війни, що почалася, економіка України зазнала змін. Визначено, що Уряд підтримує програми та заходи щодо стабілізації економіки України в умовах воєнного стану, зокрема ним впроваджені: програма релокації підприємств на безпечну територію; формування державного замовлення на продукцію; впровадження низки важливих рішень з дерегуляції; нова податкова політика, спрямована на зменшення фіскального навантаження на підприємства; програми безвідсоткового кредитування для всіх сфер бізнесу. Встановлено, що у 2022 році падіння ВВП склало понад 35%. Визначено, що однією з сучасних тенденцій є продовження падіння інвестиційної активності під час війни, яке було частково компенсовано вимушеними інвестиціями бізнесу та держави у придбання та встановлення значної кількості альтернативних джерел електроенергії. Встановлено, що очікується незначне зростання реального ВВП у 2023 році на 0,3%. З'ясовано, що підтримка економічного зростання та фінансової стабільності має бути

пріоритетом грошово-кредитної політики. Визначено, що до створення якісно нової та стабільної системи економічної безпеки в Україні ще тривалий час зберігатимуться високі ризики через невизначеність розвитку подій. Це зі свого боку стримує вільне надходження капіталу в українську економіку.

Ключові слова: воєнна економіка, економічний розвиток, стабільність, фінансова підтримка, воєнний стан.

Hryhoruk Anatoliy Ananiyovych, PhD in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 46000, Ternopil, str. Maxim Kryvonos, 2, <https://orcid.org/0000-0003-4200-4440>

Lytvyn Lyubov Myroslavivna, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy and Social Sciences, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 46000, Ternopil, str. Maxim Kryvonos, 2, <https://orcid.org/0000-0003-3850-6587>

DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Abstract. The article reveals the peculiarities of the development of the economy of Ukraine in the conditions of martial law. It was established that since 2014, Ukraine's economy functioned in the conditions of a hybrid war between the aggressor country and Ukraine and demonstrated relative stability, quickly moving from the phase of crisis to the phase of recovery growth. It found that from 2021 to early 2022, the economy was suffering from the effects of the ongoing COVID-19 pandemic and was further weakened by the pandemic, having not fully recovered from the shock of the hybrid war unleashed by the aggressor country in 2014. As a result of the full-scale war that began, the economy of Ukraine underwent changes. It was determined that the Government supports programs and measures to stabilize the economy of Ukraine in the conditions of martial law, in particular, it has implemented: a program for the relocation of enterprises to safe territory; formation of a state order for products; implementation of a number of important decisions on deregulation; new tax policy aimed at reducing the fiscal burden on enterprises; interest-free lending programs for all areas of business. It was established that in 2022 the fall in GDP amounted to more than 35%. It was determined that one of the current trends is the continuation of the decline in investment activity during the war, which was partially compensated by the forced investment of business and the state in the acquisition and installation of a significant number of alternative sources of

electricity. It has been established that slight growth in real GDP is expected in 2023 by 0.3%. It was found that the support of economic growth and financial stability should be a priority of monetary policy. It was determined that until the creation of a qualitatively new and stable system of economic security in Ukraine, high risks will remain for a long time due to the uncertainty of the development of events. This, in turn, restrains the free flow of capital into the Ukrainian economy.

Keywords: war economy, economic development, stability, financial support, martial law.

Постановка проблеми. Війна країни-агресора проти України завдала величезної шкоди українській економіці, унеможлививши функціонування економіки на значних територіях України. З огляду на такі тенденції, повномасштабна війна в Україні потребує перегляду підходів до формування політики у сфері державного регулювання економіки та пошуку нових ефективних методів державного управління. Наразі основними викликами для української економіки є падіння виробництва, зростання кількості безробітних, послаблення стабільності державних фінансів та загрози стабільності валюти. Найбільше падіння ВВП за роки незалежності, колосальна втрата активів та експортних надходжень, безпрецедентна енергетична та демографічна кризи – це далеко не повний перелік наслідків війни для української економіки. Акцентуючи увагу на таких засадах, проблематика розвитку української економіки в умовах війни зумовлює актуальність тематики цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання розвитку економіки України в умовах воєнного стану вивчають багато науковців, зокрема: Т. Обіход висвітлює головні засади економіки України в умовах воєнного стану [1]; Г. Костьов'ят, О. Куриліна, А. Гавриленко розглядають шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану [2]; О. Онешко, С. Башлай та О. Короленко вивчають особливості збереження та підтримання економічного потенціалу України в умовах воєнного стану [3]; С. Скрипник, О. Процевят, О. Воронова розглядають особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану [4]; І. Сидорук, С. Ткачук, О. Пономарьова та Н. Лук'яненко висвітлюють пріоритети фінансування галузей економіки України в умовах воєнного стану [5] тощо.

Однак, доцільно зауважити, що питання розвитку економіки України в умовах війни з позиції практичного аспекту потребують більш ґрунтовного вивчення.

Метою статті є розкриття особливостей розвитку економіки України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. За останні роки, незважаючи на наявні недоліки примітивної споживчої моделі розвитку, українська економіка довела здатність протистояти потрясінням та адаптуватися до значних форс-мажорних ситуацій. З 2014 року економіка України функціонувала в умовах гібридної війни між країною-агресором та Україною та демонструвала відносну стабільність, швидко переходячи від фази кризи до фази відновного зростання.

З 2021 року до початку 2022 року економіка переживала наслідки триваючої пандемії COVID-19 і була ще більше ослаблена пандемією, не оговтавшись повністю від шоку гібридної війни, розв'язаної країною-агресором в 2014 році. Урядові антикризові програми та програми стимулювання успішно адаптувалися до роботи в обмежених умовах, спричинених карантинними запобіжними заходами, і продемонстрували здатність поглинати шоки від зростання світових цін на енергоносії та продукти харчування, не порушуючи макростабільність і позитивну динаміку розвитку.

В результаті повномасштабної війни, що почалася, економіка України зазнала змін. Так, сучасна економічна ситуація в Україні характеризується різким зниженням показників продуктивності праці та ефективності підприємницької діяльності і використання природних ресурсів. Зокрема, спустошення земельних ресурсів і погіршення якості ґрунту призвели до зниження експортного потенціалу сільськогосподарської продукції.

Зважаючи на такі тенденції, що висвітлюють сучасну економічну ситуацію в Україні, Уряд підтримує програми та заходи щодо стабілізації цієї ситуації під час воєнного стану, зокрема ним впроваджені: програма релокації підприємств на безпечну територію; формування державного замовлення на продукцію; впровадження низки важливих рішень з дерегуляції; нова податкова політика, спрямована на зменшення фіскального навантаження на підприємства; програми безвідсоткового кредитування для всіх сфер бізнесу [6].

За оцінками Мінекономіки з урахуванням статистичних даних Держстату, падіння ВВП за підсумками 2022 року склало понад 35%. Падіння до нижчого показника не відбулося завдяки допомозі урядів, парламентів та міжнародних партнерів, а також високій адаптивності бізнесу та населення. Це дозволило зберегти економічний фронт.

Проте все ще існують негативні тенденції, які гальмують економічне відновлення. Експерти Мінекономіки відзначають уповільнення споживання домогосподарствами, переважно зосередженими на покупці товарів і послуг першої необхідності. Також однією з сучасних тенденцій є продовження падіння інвестиційної активності під час війни, яке було частково

компенсовано вимушеними інвестиціями бізнесу та держави у придбання та встановлення значної кількості альтернативних джерел електроенергії. Позитивну роль відіграв масштабний капітальний ремонт об'єктів енергетичної інфраструктури, який став можливим завдяки міжнародній фінансовій підтримці, відновленню зруйнованих житлових і дорожніх об'єктів, подальшому розширенню програм фінансової підтримки бізнесу.

Щодо прогнозів на 2023 рік, то очікується незначне зростання реального ВВП у 2023 році на 0,3%. Погіршення прогнозу пов'язане насамперед з переглядом ключових припущень щодо наслідків енергетичного тероризму та тривалості ризику безпеки. Останнє призводить до затримки повного розблокування портів, пригнічуючи можливість відновлення експорту. Крім того, у 2023 році врожаї будуть знижуватися через накопичені проблеми, пов'язані з проведенням посівної та збиральної кампаній у воєнних умовах. Водночас прогноз передбачає, що протягом у 2023 році вдасться уникнути значного подальшого руйнування енергетичної інфраструктури та що бізнес і уряд вживатимуть ефективних заходів для нівелювання наслідків уже зруйнованих потужностей. Зменшення ризиків безпеки разом із відновленням роботи портів в повному обсязі, підвищення видобутку, поступове відновлення виробничих потужностей, покращення логістики та відновлення внутрішнього попиту внаслідок повернення переміщених осіб сприятимуть економічному зростанню у 2024-2025 роках. М'яка фіскальна політика також відіграватиме важливу роль у майбутньому. Завдяки всім цим факторам передбачається, що реальний ВВП України зросте на 4,1% у 2024 році, а економічне зростання прискориться до 6,4% у 2025 році [7].

Наріжним каменем стабільності України та її економіки є значна міжнародна підтримка, як військова, так і фінансова. У 2022 році Україна отримала понад 30 млрд. дол. США у вигляді грантів та пільгових кредитів, які допомогли покрити дефіцит державного бюджету і збільшила міжнародні резерви до 28,5 млрд. дол. США.

Поточний рівень резервів є достатнім для забезпечення стабільності на валютному ринку. Враховуючи вже оголошений обсяг міжнародної допомоги та прогрес у переговорах з МВФ, очікується, що загальний офіційний бюджет у 2023 році може перевищити 38 млрд. дол. США. Це дозволить уникнути емісійного фінансування дефіциту бюджету 2023 року та підтримати міжнародні резерви на достатньому рівні, навіть за умови довшого збереження високих ризиків безпеки. Очікується, що до кінця 2023 року міжнародні резерви досягнуть близько 27 млрд. дол. США [7].

Прогнози засвідчують, що обмежений доступ до чорноморських портів також знизить економічну активність у 2023 році. Проте складна логістика

знизить конкурентоспроможність експортоорієнтованих галузей. Як наслідок, негативний внесок чистого експорту буде визначальним для динаміки ВВП у 2023 році.

Воєнна економіка та виробництво комбінованих товарів мають бути пріоритетними у національній економічній політиці. Підтримка економічного зростання та фінансової стабільності має бути пріоритетом грошово-кредитної політики. Із запровадженням системи фіксованого валютного курсу втратили сенс короткострокові цілі щодо інфляції. Цінова стабільність має бути забезпечена засобами, більш відповідними умовам воєнного часу. Необхідно збільшити частку видатків на підтримку створення робочих місць, щоб створити мультиплікаційний ефект в економіці та зменшити ризик серйозного скорочення податкової бази в середньостроковій перспективі. Цьому має сприяти залучення коштів міжнародних фінансових інституцій та країн-партнерів для національних інвестицій, спрямованих на створення нових інтегрованих виробничих комплексів у пріоритетних видах діяльності, а також широкий спектр інструментів державної підтримки важливих для економіки та безпеки бізнесу [8].

Війна вдарила по людських ресурсах та критичній інфраструктурі, зокрема через блокаду портів, секторів виробництва та постачання, матеріально-технічних зв'язків, особливо енергетичних. Найгірше – територія, яка була окупована або на якій тривають активні бойові дії.

Крім того, в рамках євроінтеграції нова економічна модель України має базуватися на таких факторах як енергетична незалежність, розвиток військової промисловості та зміцнення збройних сил, статус України як гаранта світової продовольчої безпеки, гуманітарне розмінування, розвиток ІТ-індустрії та людського капіталу [9].

Війна ще не закінчилася, тому бізнес і громадяни й надалі відчуватимуть негативні наслідки. До створення якісно нової та стабільної системи економічної безпеки в Україні ще тривалий час зберігатимуться високі ризики через невизначеність розвитку подій. Це зі свого боку стримує вільне надходження капіталу в українську економіку. Зараз українська економіка переживає найбільшу кризу, і горизонти довгострокового планування практично неможливі. У цих умовах це ключовий елемент ефективних економічних відносин.

Висновки. Результати проведених досліджень дають підстави відзначити, що економіка України скоротилася більш ніж на 35% у 2022 році в результаті повномасштабного вторгнення країни-агресора, а місячний дефіцит бюджету оцінюється в 5 млрд. дол. США. Проте Україна має потужну багатосторонню фінансову підтримку. Допомога від Європейського Союзу,

США, МВФ, Світового банку та інших структур склала майже половину загальних потреб у 2022 році, яка надавалася частково у вигляді позик, збільшуючи боргове навантаження. Прогноз економіки України у 2023 та 2024 роках є дуже невизначеним і залежатиме від багатьох факторів, зокрема від припинення бойових дій та початку відбудовних робіт. Підсумовуючи, доцільно зауважити, що незважаючи на воєнний стан економіка України розвивається завдяки міжнародній фінансовій, воєнній та інших видах підтримки. Важливою засадою такого розвитку є також належна реалізація завдань державної економічної політики для безперервності економічного розвитку України в умовах воєнного стану.

Література:

1. Обіход Т. В. Головні засади економіки України в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 1(4). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-02>
2. Костьов'ят Г. І., Куриліна О. В., Гавриленко А. С. Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. 2022. Випуск 4 (22). С. 181-193.
3. Онешко С. В., Башлай С. В., Короленко О. Б. Особливості збереження та підтримання економічного потенціалу України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1440/1385>
4. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 38. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308>
5. Сидорук І., Ткачук С., Пономарьова О., Лук'яненко Н. Визначення пріоритетів фінансування галузей економіки України в умовах воєнного стану. Академічні візії. 2022. № 14. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/89>
6. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>
7. Інфляційний звіт. Січень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiynyi-zvit-sichen-2023-roku>
8. Данилишин Б. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>
9. Україна повинна мати потужну економіку, щоб якнайшвидше пройти шлях до повноцінного членства у ЄС, - Юлія Свириденко. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0197c9a4-9796-4e35-98be-c0d4b2bbb710&title=UkrainaPovinnaMatiPotuzhnuEkonomiku>

References:

1. Obikhod, T. V. (2022). Holovni zasady ekonomiky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [The main principles of the economy of Ukraine in the conditions of martial law]. Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: Economics and Management, 1(4). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-03-02> [in Ukrainian].

2. Kostoviat, H. I., Kurylina, O. V., Havrylenko, A. S. (2022). Shliakhy vidnovlennia natsionalnoi ekonomiky v umovakh voiennoho stanu [Ways of restoring the national economy in the conditions of martial law]. Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives, 4 (22), 181-193 [in Ukrainian].

3. Oneshko, S. V., Bashlai, S. V., Korolenko, O. B. (2022). Osoblyvosti zberezhenia ta pidtrymanna ekonomichnoho potentsialu Ukrainy v umovakh viiny [Peculiarities of preservation and maintenance of the economic potential of Ukraine in the conditions of war]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society, 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1440/1385> [in Ukrainian].

4. Skrypnyk, S., Protseviat, O., Voronova, O. (2022). Osoblyvosti rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of regulation of foreign economic activity in the conditions of martial law]. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society, 38. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308> [in Ukrainian].

5. Sydoruk, I., Tkachuk, S., Ponomarova, O., Lukianenko, N. (2022). Vyznachennia priorytetiv finansuvannia haluzei ekonomiky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Determining the priorities of financing branches of the economy of Ukraine in the conditions of martial law]. Akademichni vizii – Academic visions, 14. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/89> [in Ukrainian].

6. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Vidnovlennia ta rozvytok ekonomiky» [Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group "Recovery and development of the economy"]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi> [in Ukrainian].

7. Infliatsiyniy zvit. Sichen 2023 roku [Inflation report. January 2023]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku> [in Ukrainian].

8. Danylyshyn, B. (2023). Yak zabezpechyty ekonomichne zrostannia v umovakh viiny [How to ensure economic growth in the conditions of war]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/> [in Ukrainian].

9. Ukraina povynna maty potuzhnu ekonomiku, shchob yaknaishvydshe proity shliakh do povnotsinnoho chlenstva u YeS, - Yuliia Svyrydenko [Ukraine must have a powerful economy in order to move towards full membership in the EU as soon as possible, - Yuliya Svyridenko]. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0197c9a4-9796-4e35-98be-c0d4b2bbb710&title=UkrainaPovinnaMatiPotuzhnuEkonomiku> [in Ukrainian].